

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Вінтоняк Н.Д.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ ПОДРУЖЖЯ ЗА ДОГОВОРОМ

УДК 347

Постановка проблеми. Правовий режим майна подружжя залежно від джерела правового регулювання прийнято поділяти на законний (легальний) та договірний. При договірному режимі майна подружжя самостійно встановлює права та обов'язки у майнових відносинах. З урахуванням того, що корпоративні права є особливим об'єктом правового регулювання відносин за договором, то потребують аналізу норми сімейного, цивільного та корпоративного законодавства. Проблема правового регулювання корпоративних прав особливо актуальна, адже з розвитком ринкової економіки об'єкти права спільної сумісної власності все частіше передаються до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу.

Аналіз окремих досліджень та публікацій. Окремі аспекти обраної теми розкривали у своїх наукових дослідженнях М. В. Антокольська, В. А. Васильєва, А. Б. Гриняк, К. М. Глиняна, О. В. Дзера, І. В. Жилінкова, І. В. Спасибо-Фатєєва та інші вчені.

Формулювання мети статті. Метою статті є дослідження окремих аспектів правового регулювання корпоративних прав подружжя за договором. Наукового аналізу вимагає співвідношення окремих положень сімейного та корпоративного законодавства, що регулюють майнові відносини подружжя з приводу передачі об'єктів права спільної сумісної власності до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу.

Виклад основного матеріалу. Договір становить основу договірному режиму майна подружжя, зміст якого встановлюється залежно від змісту відповідного договору, який визначає обсяг та

характер суб'єктивних прав та обов'язків подружжя. При цьому договірний режим майна подружжя формується як режим, альтернативний законному (легальному) правовому режиму, зміст якого формується самим подружжям, хоча і діє в межах, встановлених законом [1, с. 114].

І. В. Жилінкова визначає договірний режим майна подружжя як такий порядок регулювання майнових відносин подружжя, що складається з комплексу правових засобів, серед яких договір подружжя про організацію своїх майнових відносин відіграє вирішальну роль. При цьому зазначається, що не всі подружні угоди можуть скласти базу договірного режиму майна, а тільки ті, які мають за мету зміну законного режиму майна і створення іншого, альтернативного режиму [2]. Договірний режим майна подружжя є альтернативним законному (легальному) режиму, однак законодавцем майже всіх країн встановлюються певні рамки, у межах яких може розвиватися договірна ініціатива подружжя, оскільки закон містить пряму вказівку про те, які елементи законного режиму можуть бути змінені подружжям за домовленістю [3].

У відповідності до ч. 2 ст. 7 СК України сімейні відносини можуть бути врегульовані за домовленістю (договором) між їх учасниками. Згідно ч. ст. 64 СК України дружина та чоловік мають право на укладення між собою усіх договорів, які не заборонені законом, як щодо майна, що є їхньою особистою приватною власністю, так і щодо майна, яке є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

Крім того, більшість договорів, які укладають між собою чоловік та дружина, мають цивільно-правовий характер, внаслідок чого на них поширюються загальні правила про дійсність таких договорів [4, с. 90-91].

З аналізу норм сімейного законодавства випливає, що подружжя щодо майна, що є їх особистою приватною власністю, так і щодо майна, яке є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя може укласти наступні договори:

1) договір про відчуження одним із подружжя на користь другого з подружжя своєї частки у праві спільної сумісної власності згідно ч. 2 ст. 64 СК України;

2) договір про порядок користування майном згідно ст. 66 СК України;

3) договір про поділ майна подружжя згідно ст. 69-70 СК України;

4) договір про виділ частки нерухомого майна одного з подружжя зі складу усього майна згідно ч. 2 ст. 69 СК України;

5) шлюбний договір згідно ст. 92 - 103 СК України.

Характерним для цієї групи договорів є те, що їх предметом виступає майно, що належить подружжю на праві особистої приватної власності чи праві спільної сумісної власності. Укладаючи договір, подружжя може змінити правовий режим майна, розмір часток, порядок користування тощо.

Найбільш поширеним у договірній практиці подружжя є договір про поділ майна подружжя. До прикладу, подружжя має право встановити в договорі один із таких способів поділу їхнього спільного майна. По-перше, сторони можуть поділити речі між собою з урахуванням їх вартості і частки кожного у спільному майні, визначеної законом чи договором. По-друге, сторони уповноважені передати майно у натурі одному з подружжя з покладанням на нього обов'язку компенсувати іншому його частку грошима. По-третє, подружжя вправі поділити майно у натурі, якщо це можливо без шкоди для його господарського призначення. Подружжя вправі за домовленістю застосувати і комбінований спосіб поділу майна: деякі речі можуть бути поділені між ними у натурі, інші – реалізовані з поділом отриманої суми, треті – передані одному із подружжя з визначенням грошової компенсації іншому члену подружжя тощо [5, с. 68].

Не вдаючись до детального аналізу кожного з вищеперерахованих договорів, розглянемо приклад, коли об'єктом договірного регулювання подружжя є корпоративні права.

У відповідності до ч. 1. ст. 167 ГК України корпоративні права – це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а

також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

Згідно п. 8 ч. 1. ст. 2 ЗУ «Про акціонерні товариства» корпоративні права — сукупність майнових і немайнових прав акціонера - власника акцій товариства, які випливають з права власності на акції, що включають право на участь в управлінні акціонерним товариством, отримання дивідендів та активів акціонерного товариства у разі його ліквідації відповідно до закону, а також інші права та правомочності, передбачені законом чи статутними документами.

Це означає, що власником корпоративного права є той з подружжя, який стає учасником юридичної особи корпоративного типу та в силу норм чинного законодавства отримує правомочності на участь в управлінні юридичною особою, отриманні певної частки прибутку (дивідендів) та активів у разі ліквідації останньої тощо.

Р. Б. Хобор, досліджуючи правове регулювання корпоративних прав за шлюбним договором, робить висновок, що через те, що участь у юридичній особі корпоративного типу має особистісний характер (пов'язані з певною особою), на думку вченої, передавати корпоративні права за шлюбним договором не можна. Хоча сторони у шлюбному договорі можуть зазначити, що чоловік чи дружина передають іншому з подружжя свої акції чи відчужують йому свою частку у статутному капіталі разом з усіма правами, які випливають з цього [6, с. 270].

Однак, застосований законодавцем термін «частка», «акція» — це тільки правова форма, в якій корпоративні права переходять від учасника товариства до інших осіб [7, с. 345]. Тобто частка, акція є правовою формою фіксації корпоративних прав. Саме ж корпоративне право може бути оборотоздатним тільки як єдиний об'єкт цивільних прав. Адже, як зауважує В. А. Васильєва, корпоративне право для цивільного обороту слід розуміти як єдиний неподільний об'єкт [8, с. 107]. Суб'єктивне корпоративне право, що належить учаснику юридичної особи у зв'язку з участю в її створенні, може перейти до іншої особи або в порядку відступлення права, тобто на основі правочину, або на основі закону.

Це є аргументом на користь того, що корпоративне право у підприємницьких організаціях слід сприймати як один оборотоздатний об'єкт [9, с.109]. При цьому слід звернути увагу на те, що корпоративне право є складним об'єктом і складається із низки прав, які прийнято розділяти на майнові, немайнові та організаційні. Ще одним аргументом того, що кожне із перелічених прав не може обернутися окремо є наступне. Не можна особі продавати право на участь у товаристві без права на отримання дивідендів. Або не може особа бути власником права на дивіденди без права участі у статутному капіталі юридичної особи [8, с. 25-26]. Враховуючи фактор «неподільності» корпоративних прав за другим з подружжя не можна визнати також відповідних майнових прав. Якщо визнати за ним лише майнові права учасника товариства, то це призведе до «розподілу» корпоративних прав між подружжям, один з яких буде мати як особисті, так і майнові права, а другий — лише майнові. Внаслідок цього другий з подружжя (той, який не є учасником товариства) набуватиме право брати участь у розподілі прибутку товариства, право відчужувати частку у статутному (складеному) капіталі тощо. По суті, це призведе до «подвоєння» кількості учасників товариства, оскільки окрім власне учасника корпоративні права належатимуть ще й його дружині (чоловікові). Зрозуміло, що такий порядок речей є неприпустимим [10, с. 54]. Додатковим аргументом такої заборони може бути той факт, що до змісту корпоративного права входять немайнові права особистісного характеру (право бути обраним до керівних органів товариства, право вступу і виходу з товариства) [11, с. 111-112].

Оскільки, суб'єктивне корпоративне право для цивільного обороту сприймається як єдиний неподільний об'єкт, то воно в повному обсязі може належати лише тому з подружжя, який є учасником корпорації. Відповідно, аналізуючи природу корпоративного права, доходимо висновку, що корпоративне право не може перебувати на праві спільної сумісної власності.

У Постанові від 03 липня 2013 року Верховний Суд України дійшов наступної правової позиції: «з урахуванням положень ст. 115 ЦК України, ст. 85 ГК України та ст. 12 Закону України «Про господарські товариства», за якими власником майна, переданого

господарському товариству у власність його учасниками як вклад до статутного (складеного) капіталу, є саме товариство.

З моменту внесення грошових коштів до статутного капіталу господарського товариства вони є власністю самого товариства, зазначені спільні кошти (майно) подружжя втрачають ознаки об'єкта права спільної сумісної власності подружжя» [12].

Після здійснення державної реєстрації юридичної особи корпоративного типу внески учасників формують його статутний капітал та переходять у власність такої юридичної особи. Сам засновник в обмін на внесений вклад до статутного капіталу товариства набуває корпоративних прав. Здійснюється трансформація права власності майна, зокрема, учасник втрачає своє речове право в обмін на корпоративне.

Наведене свідчить, що корпоративні права не можуть належати подружжю на праві спільної сумісної власності, тому і підлягати поділу вони не можуть. Відповідно в договорі подружжя не може передбачити умову, що «корпоративні права належать подружжю на праві спільної сумісної власності». Крім того така заборона може бути додатково прописана в статуті юридичної особи корпоративного типу.

Зазвичай, подружжя укладає договір на випадок розірвання шлюбу та поділу майна, однак, умови договору не можуть здійснювати перешкоди для підприємницької діяльності та цивільного обороту. Разом з тим, за допомогою договірних конструкцій подружжя може регулювати майнові відносини таким чином, щоб забезпечити майнові права кожного з подружжя та стабільність так званого «бізнесу» подружжя.

У відповідності до статті ч. 1 ст. 70 СК України у разі поділу майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, частки майна дружини та чоловіка є рівними, якщо інше не визначено домовленістю між ними або шлюбним договором.

У відповідності до п. 22 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 11 від 21.12.2007 року «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» [13] поділ спільного майна подружжя здійс-

нюється за правилами, встановленими статтями 69-72 СК та ст. 372 ЦК. Вартість майна, що підлягає поділу, визначається за погодженням між подружжям, а при недосягненні згоди - виходячи з дійсної його вартості на час розгляду справи.

Тобто, розмір часток та вартість майна, що підлягає поділу та є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя може бути визначено сторонами в договорі.

Висновки. Для того з подружжя, який є учасником юридичної особи корпоративного типу право власності трансформується в корпоративне право, а для того з подружжя, який не є учасником юридичної особи корпоративного типу таке право трансформується у право вимоги. Тобто, доходи, майно, отримане від продажу, майно, отримане у разі виходу з корпорації чи у разі її ліквідації входить до майна, яке на вимогу одного із подружжя підлягатиме поділу.

Враховуючи те, що корпоративні права є особливим об'єктом правового регулювання відносин подружжя та не можуть належати подружжю на праві спільної сумісної власності, умова в договорі про те, що корпоративні права належать подружжю на праві спільної сумісної власності може бути визнана недійсною.

Відповідно в договорі подружжя не може зазначити умову про «поділ корпоративних прав», однак може відійти від рівності часток, визначити правовий режим, порядок користування та розмір:

- доходів, отриманих іншим з подружжя — учасником корпорації;
- майна отриманого іншим з подружжя — учасником корпорації у разі його виходу з корпорації;
- майна отриманого іншим з подружжя — учасником корпорації у разі ліквідації корпорації.

У випадку, якщо об'єкти права спільної сумісної власності всупереч інтересам сім'ї були використані одним із подружжя для внесення до статутного капіталу корпорації подружжя має право в договорі визначити розмір компенсації вартості частини майна.

Окремі умови договору встановлюватимуться залежно від змісту відповідного договору, що укладатиметься подружжям.

1. Сафончик О. І. *Поняття та види правового режиму майна подружжя. Актуальні проблеми держави і права. 2008. Вип. 38. С. 110 -114.*
2. Жилінкова І. В. *Проблеми правового режиму майна членів сім'ї: автореф. дис. ... докт. юрид. наук доктора юридичних наук: 12.00.03. Харків. 2000. 39 с.*
3. Олійник О. С. *Шлюбний договір: порівняльно-правовий аналіз законодавства різних правових систем автореф. дис. ... докт. юрид. наук доктора юридичних наук: 12.00.03. Київ. 2009. 20 с.*
4. Глиняна К. М. *Особливості поділу корпоративних прав подружжя в результаті розлучення. Проблеми правового забезпечення підприємницької діяльності, пов'язаної з морем: Матер. наук.-практ. конференції. Одеса, 2006. С. 126 - 128.*
5. Михальнюк О. В. *Договори подружжя стосовно їхнього спільного та роздільного майна. Юридичний науковий електронний журнал. 2015. № 3. С. 66 -70.*
6. Хобор Р. Б. *Корпоративні права як особливий об'єкт правового регулювання відносин за шлюбним договором. Адаптація корпоративного законодавства України до права Європейського Союзу [текст]: Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (30 вересня – 1 жовтня 2016 р., м. Івано-Франківськ) НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред.. д-ра юрид. наук, акад.. НАПрН України В.В. Луця. Івано-Франківськ, 2016. – 299 с.*
7. Сіщук Л. В. *Проблеми оборотоздатності корпоративних прав та перспективи вдосконалення корпоративного законодавства щодо обігу корпоративних прав у цивільному обороті. Актуальні проблеми приватного права: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 92-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова, 28 лют. 2014 р. Х., 2014. С. 342 - 346.*
8. Васильєва В. А. *Корпоративні правочини: питання кваліфікації. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей. Випуск 27. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2011. С. 104 - 109.*
9. Жорнокуй Ю. М. *Об'єкт корпоративного правовідношення. Юридична наука. 2011. № 2. С. 106 - 111.*
10. Жилінкова І. В. *Корпоративні права осіб з подружнім статусом. Вдосконалення правового регулювання корпоративних відносин в сучасних умовах: Матеріали Всеукраїнського науково-практичного*

семінару (25-26 вересня 2009 року). Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2010. С. 50 - 56.

11. Васильєва В. А. Корпоративне право як об'єкт спадкових прав. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник статей. 2010. Випуск XXIII. С. 109 - 112.
12. Постанова Верховного суду України від 03 липня 2013 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/32532909>.
13. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» № 11 від 21 грудня 2007 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07>.

Вінтоняк Н.Д. Правове регулювання корпоративних прав подружжя за договором

Статтю присвячено питанню правового регулювання корпоративних прав подружжя за договором. Законодавством передбачено крім законного (легально-го) правового режиму майна подружжя можливість врегулювати майнові відносини, що складаються між ними на підставі договору. Подружжя може укласти ряд договорів, передбачених Сімейним кодексом України як щодо майна, що є їх особистою приватною власністю, так і щодо майна, яке є об'єктом права спільної власності подружжя. При договірному режимі майна подружжя самостійно встановлює права та обов'язки у майнових відносинах. Зазвичай, подружжя укладає договір на випадок розірвання шлюбу та поділу майна, тому укладення договору є передумовою для уникнення судових спорів, які дуже часто виникають з приводу поділу так званого «бізнесу».

Ключові слова: корпоративні права, об'єкти права спільної сумісної власності, договір, договірний режим майна подружжя.

Вінтоняк Н.Д. Правове регулювання корпоративних прав супругов по договору

Стаття посвячена вопросу правового регулювання корпоративних прав супругов по договору. Законодательством предусмотрено кроме законного (легального) правового режима имущества супругов возможность урегулировать имущественные отношения, складывающиеся между ними на основании договора. Супруги могут заключить ряд договоров, предусмотренных Семейным кодексом Украины как в отношении имущества, которое является их личной частной собственностью, так и в отношении имущества, которое является объектом права совместной собственности супругов. При договорном режиме имущества супругов самостоятельно устанавливает права и обязанности в имущественных отношениях. Обычно, супруги заключает договор на случай расторжения брака и раздела имущества, поэтому заключение договора является предпосылкой для

избежания судебных споров, которые очень часто возникают по поводу разделения так называемого «бизнеса».

Ключевые слова: корпоративные права, объекты права общей совместной собственности, договор, договорный режим имущества супругов.

Vintonyak N.D. Legal regulation of corporate rights of spouses under the contract

The article is devoted to the question of legal regulation of corporate rights of spouses under the contract. In addition to the legal (legitimate) regime of the spouses' property, the legislation provides for the opportunity to regulate property relations, which are formed between them on the basis of a contract. Spouses may conclude a number of contracts stipulated by the Family Code of Ukraine both in relation to property, that is their personal private property, and in relation to property, that is a subject to the right of the joint property of spouses. Under the contractual regime of property, spouses independently establish the rights and obligations in property relations. Usually, spouses conclude a contract in case of divorce and division of property, so the conclusion of the contract is a prerequisite for avoiding legal disputes, which often arise about the division of the so-called "business".

Given that corporate rights are a special object of legal regulation of relations under a contract, they require an analysis of the rules of family, civil and corporate law. The problem of legal regulation of corporate rights is particularly relevant, because with the development of a market economy, the objects of common joint ownership are increasingly transferred to the authorized capital of a corporate-type legal entity.

Key words: corporate rights, objects of joint property rights, contract, contractual regime of spouses' property.

Горблянський В.Я.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ФОРМИ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ЗА ДОГОВОРОМ ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ

УДК 347.451.031

Постановка проблеми. Активний розвиток споживчих відносин у сфері послуг супроводжується непоодинокими випадками порушення прав споживачів, що зумовлює необхідність застосування ефективних форм захисту їхніх прав. У цьому процесі неабияке значення має юрисдикційна форма захисту прав споживачів послуг, які були порушені невиконанням чи неналежним виконанням послугонадавачем договірною зобов'язання, що виникло з договору про надання послуг. Свідченням цього є звернення споживачів до суду із вимогою про захист своїх прав у порядку